

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

для виконання контрольної роботи
з навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 051 – Економіка)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації та завдання для виконання контрольної роботи з навчальної дисципліни «Фінанси підприємства» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Г. І. Базецька, Г. А. Жовтяк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 22 с.

Укладачі: канд. екон. наук, доц. Г. І. Базецька
канд. екон. наук, доц. Г. А. Жовтяк

Рецензенти:

Н. І. Склярчук, кандидат економічних наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

О. В. Ярмак, кандидат економічних наук, доцент Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету

*Рекомендовано кафедрою економіки підприємств міського господарства,
протокол № 11 від 03 червня 2019 р.*

ЗМІСТ

1 Загальні методичні рекомендації до виконання контрольної роботи.....	4
2 Вимоги та методичні рекомендації до виконання теоретичної частини роботи.....	4
2.1 Перелік теоретичних тем контрольної роботи.....	4
2.2 Вимоги та рекомендації щодо виконання теоретичної частини роботи.....	6
3 Вимоги та методичні вказівки до виконання розрахункової частини роботи.....	7
3.1 Вихідні дані до розрахункової частини.....	7
3.2 Методичні вказівки до виконання практичної частини контрольної роботи.....	8
4 Методичні рекомендації щодо розрахунку показників.....	13
Список рекомендованої літератури.....	20

1 ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота є самостійною письмовою роботою. Мета виконання контрольної роботи з дисципліни «Фінанси підприємств» полягає в розширенні і поглибленні знань студентів з цієї дисципліни, набутті навичок самостійної творчої роботи, опануванні уміннями аргументувати власну точку зору, проводити розрахунки, узагальнювати, систематизувати й аналізувати фінансові та економічні показники тощо.

У контрольній роботі студенти розкривають теоретичну тему із запропонованого списку та розв'язують типову модельну задачу. Вибирають тему відповідно до порядкового номеру студента за списком групи. Вихідні дані до задачі необхідно помножити на коефіцієнт коригування згідно з варіантом роботи (остання цифра залікової книжки – номер варіанта коефіцієнта коригування: 1–1,2; 2–6,2; 3–2,4; 4–5,7; 5–0,8; 6–2,8; 7–3,1; 8–1,7; 9–2,6; 0–1,4).

Контрольна робота виконується на стандартних аркушах формату А4 і підшивається. Загальний обсяг контрольної роботи не повинен перевищувати 20 аркушів. Обсяг теоретичної частини має бути не менше 60 % від загального обсягу роботи.

Контрольна робота починається з титульного аркуша, за титульним аркушем розміщується зміст, у якому перелічуються частини роботи; вступ, розділи та висновки теоретичної частини; список використаної літератури, додатки (якщо потрібно). Зміст має відображати послідовний логічний зв'язок викладу результатів дослідження відповідно до теми роботи. Зміст необхідно викладати стисло, лаконічно, не перевантажуючи текст описами загальновідомих речей чи витягами із нормативних (законодавчих) актів, уникаючи повторень та відступів від основної теми. Зміст затверджується викладачем. Список використаної літератури та додатки (якщо потрібно) оформляються в кінці роботи для обох частин.

Контрольна робота здається на перевірку викладачу у встановлені терміни.

2 ВИМОГИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

2.1 Перелік теоретичних тем контрольної роботи

1. Фінанси підприємств в умовах формування ринкової економіки. Державне регулювання формування фінансових ресурсів підприємств і його вплив на фінансово-господарську діяльність.
2. Особливості організації фінансів залежно від форм власності, організації бізнесу, сфери діяльності.
3. Роль фінансів в роздержавленні власності.
4. Правові основи і напрями діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання.

5. Управління фінансами підприємств.
6. Формування капіталу підприємства.
7. Нерозподілений прибуток. Фонди спеціального призначення.
8. Визначення вартості і структури власного капіталу.
9. Платіжна система: проблеми і шляхи їх рішення. Готівка: реальність, проблеми, перспективи.
10. Безготівкові грошові розрахунки на сучасному етапі розвитку української економіки.
11. Склад і структура грошового обороту підприємств. Аналіз грошових потоків.
12. Фінансування витрат на виробництво і реалізацію продукції.
13. Розрахунки підприємств в зовнішньоекономічній діяльності.
14. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.
15. Факторингові послуги в Україні їх стан і перспективи розвитку.
16. Формування ціни на продукцію і чинники, які впливають на її розмір. Формування вільної ринкової ціни.
17. Формування чистого доходу на підприємстві, його розподіл і використання.
18. Економічний зміст прибутку і її значення у фінансово-господарській діяльності підприємства.
19. Розподіл прибутку підприємства в умовах формування ринкової економіки. Державне регулювання розподілу прибутку.
20. Порядок розподілу валового прибутку підприємства і формування прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства.
21. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення.
22. Вплив позикових засобів на рентабельність власного капіталу.
23. Значення фінансових вкладень (інвестицій) в діяльності підприємства. Інвестиції в основні засоби і нематеріальні активи.
24. Державне регулювання інвестиційного процесу.
25. Інноваційні процеси. Їх єство і значення в діяльності підприємства.
26. Механізм і напрями впливу оподаткування на фінансово-господарську діяльність підприємства.
27. Особливості впливу посередніх податків на фінансово-господарську діяльність підприємства.
28. Оподаткування прибутку підприємств. Зарубіжний досвід.
29. Формування і використання оборотних коштів.
30. Причини виникнення недостачі оборотних коштів і джерела їх поповнення.
31. Показники стану оборотних коштів. Залишок і брак оборотних коштів, їх визначення.
32. Лізинговий кредит, його позитивні і негативні риси для підприємства.
33. Роль кредиту в умовах переходу до ринкових відносин.
34. Значення державного кредиту у фінансово-господарській діяльності підприємства.

35. Основні засоби підприємства та їх використання.
36. Порядок відтворення основних засобів і його вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства.
37. Знос і амортизація основних засобів.
38. Відновлювана і технологічна структура капітальних вкладень в економіці України.
39. Бізнес-план підприємства. Його сутність і значення.
40. Оцінка і аналіз фінансового стану підприємства. Її необхідність і значення.
41. Оцінка і аналіз ефективності економічного потенціалу підприємства.
42. Система показників фінансової стійкості підприємства. Методика їх розрахунку і оцінки.
43. Фінансове планування в умовах ринкових відносин.
44. Фінансовий план і порядок його складання.
45. Організація оперативного планування діяльності підприємств.
46. Чинники, які викликають фінансову кризу підприємства.
47. Економічна безпека і антикризова діяльність підприємства.
48. Банкрутство і ліквідація підприємств.
49. Фінансова санація підприємства.
50. Практика здійснення і ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання.

2.2 Вимоги та рекомендації щодо виконання теоретичної частини роботи

Теоретична частина роботи має складатися зі вступу, трьох розділів, висновків. У вступі (не більше 2 сторінок) обов'язково слід відобразити такі позиції: 1) актуальність вибраної теми; 2) мету та завдання дослідження; 3) об'єкт та предмет дослідження; 4) методи дослідження, 5) структуру роботи; 6) фактологічну основу (базу дослідження, за матеріалами якої виконується робота).

Основна частина роботи, як правило, складається з трьох розділів. У першому розділі викладають теоретичні та методологічні аспекти вибраної теми дослідження. Цей розділ є основою та передумовою для розгляду проблемних питань з вибраної теми. У ньому необхідно подати визначення використовуваних у роботі понять і термінів, їх систематизацію, сформулювати проблематику дослідження, критично розглянути різні точки зору щодо досліджуваної теми, розглянути історичний аспект стосовно до розвитку поставленої проблеми, проаналізувати принципи нормативно-законодавчого регулювання процесів, що розглядаються, подати зарубіжний досвід розв'язання проблеми тощо.

У другому розділі викладається методологія аналітичних досліджень вибраної проблеми, проводиться аналіз об'єкта дослідження, визначаються та обґрунтовуються конкретні методи дослідження і вирішення розглянутих у

попередньому розділі питань.

У третьому розділі на основі описаних методів дослідження можуть здійснюватися невеликі за обсягом розрахунки, які ілюструють застосування вибраної (-них) методики (-дик), проводиться аналіз результатів розрахунків для конкретних суб'єктів господарювання, за результатами якого формулюються практичні рекомендації, обґрунтовуються причини та фактори виявлених недоліків, формулюються конкретні пропозиції щодо вирішення поставлених у першому розділі проблем.

Розділи теоретичної частини контрольної роботи повинні бути логічно пов'язаними між собою, доповнювати та поглиблювати один одного, зміст розділів має відповідати їх назвам.

У висновках (1–2 сторінки) в узагальненому, тезовому вигляді у логічній послідовності викладаються підсумки проведеної роботи, відображаються лише ті висновки та пропозиції автора, які впливають із проведеного дослідження.

Під час написання контрольної роботи, окрім літературних джерел, слід використовувати статистичну, облікову, фінансову звітність, а також чинні законодавчі та інструктивні матеріали. При використанні практичних даних необхідно подавати показники в динаміці за ряд періодів, здійснювати їх порівняльний аналіз.

При виконанні роботи не допускається дослівне переписування літературних джерел. Якщо наводяться окремі цитати, треба посилатися на джерело інформації. Посилання оформлюються квадратними дужками, де зазначається порядковий номер джерела в списку використаної літератури.

При використанні цифрового матеріалу, який стосується окремих макроекономічних позицій або окремих аспектів діяльності конкретного суб'єкта господарювання, слід обов'язково зазначати джерела інформації (статистичні збірники, звітні дані окремих підприємств тощо).

3 ВИМОГИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

3.1 Вихідні дані до розрахункової частини

На основі даних фінансової звітності (баланс – форма 1 та звіт про фінансові результати – форма 2), необхідно провести оцінку фінансового стану підприємства, зробити висновки та дати рекомендації щодо його поліпшення.

За умови погодження з викладачем за вихідні дані студент може використовувати фінансову звітність реальних підприємств, яку він знайшов самостійно.

3.2 Методичні рекомендації до виконання практичної частини контрольної роботи

Виконання завдання здійснюється у такій послідовності:

1. Заповнюється фінансова звітність (табл. 3.1 і 3.2), значення показників в якій розраховуються залежно від варіанта студента та номера його залікової книжки.

2. Проводиться горизонтальний та вертикальний аналізи балансу та звіту про фінансові результати і виявляються тенденції зміни показників із зазначенням позитивних та негативних боків цих змін. Цю роботу доцільно виконувати у вигляді таблиці.

У ході горизонтального аналізу визначаються абсолютні і відносні зміни величин різних статей балансу за певний період, а метою вертикального аналізу є обчислення питомої ваги кожної статті.

Дослідження структури і динаміки фінансового положення рекомендується проводити за допомогою порівняльного аналітичного балансу (табл. 3.3). Порівняльний аналітичний баланс формується шляхом доповнення початкового звітного балансу показниками структури, динаміки і структурної динаміки активів та пасивів підприємства за звітний період. Обов'язковими показниками порівняльного аналітичного балансу є: абсолютні величини за статтями балансу на початок і кінець періоду; питомі ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець періоду; зміни в абсолютних величинах; зміни в питомих вагах; зміни у відсотках до величин на початок періоду (темپ приросту статті балансу); зміни у відсотках до змін валюти балансу (темп приросту структурних змін – показник динаміки структурних змін); ціна одного відсотка зростання валюти балансу і кожної статті – відношення величини абсолютної зміни до відсотка абсолютної зміни на початок періоду.

Таблиця 3.1 – Баланс підприємства (актив)

Актив	Код рядка	2018	2019
I Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	1 784	2 108
первісна вартість	1001	4 877	5 961
накопичена амортизація	1002	3 093	3 853
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1 006	0
Основні засоби:	1010	8 134	7 895
первісна вартість	1011	33 114	33 644
знос	1012	24 980	25 749
Інвестиційна нерухомість:	1015	252	196
первісна вартість	1016	1 229	1 229
знос	1017	977	1 033
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	7 152	7 152
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	146	21
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	18 474	17 372
II Оборотні активи			
Запаси	1100	57 620	73 192
Виробничі запаси	1101	39 263	16 124
Незавершене виробництво	1102	18 301	31 519
Готова продукція	1103	56	25 549
Товари	1104	0	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	31 333	3 679
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	6 928	17 906
з бюджетом	1135	5 629	4 877
у тому числі з податку на прибуток	1136	5 209	4 877
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	98 448	108 389
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	118	1 472
Поточні фінансові інвестиції	1160	7 974	7 971
Гроші та їх еквіваленти	1165	52 350	12 636
Готівка	1166	0	0
Рахунки в банках	1167	52 350	12 636
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	438	1 567
Усього за розділом II	1195	260 838	231 689
III Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	279 312	249 061

Таблиця 3.1 – Баланс підприємства (пасив)

Пасив	Код рядка	2018	2019
I Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	14 830	14 830
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	5 982	5 982
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	199 444	199 580
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	220 256	220 392
II Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	110	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітної періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітної періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітної періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітної періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	110	0
III Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	17 768
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:			
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	32 751	1 463
за розрахунками з бюджетом	1620	433	56
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	0	0
за розрахунками з оплати праці	1630	0	10
за одержаними авансами	1635	22 600	7 525
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	86	226
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	2 253	1 262
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	823	359
Усього за розділом III	1695	58 946	28 669
IV Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	279 312	249 061

Таблиця 3.2 – Звіт про фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	10 180	156 364
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4020)	(97692)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	6 160	58 672
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	41 158	86 905
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(9 609)	(12 908)
Витрати на збут	2150	(9 584)	(35 244)
Інші операційні витрати	2180	(25 452)	(58 158)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	2 673	39 267
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	29
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(2 174)	(5 222)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(238)	(81)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	261	33 993
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-125	-7 156
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	136	26 837
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

Таблиця 3.3 – Порівняльний аналітичний баланс

Статті балансу	Абсолютні значення, тис. грн		Питома вага, %		Зміни		Темп зростання, %
	За попередній період	За звітний період	За попередній період	За звітний період	в абсолютних величинах	у питомій вазі	
1	2	3	4	5	6	7	8
			(2/2 Баланс) ·100	(3/3 Баланс) ·100	3-2	5-4	3/2 · 100
АКТИВ							
–							
БАЛАНС							
ПАСИВ							
–							
БАЛАНС							

3. Проводиться коефіцієнтний аналіз із розрахунком таких показників (на початок і на кінець звітної періоду). Методики розрахунку цих показників наведені нижче:

а) *Показники майнового стану, до яких належать:*

- коефіцієнт зносу основних засобів;
- коефіцієнт гідності основних засобів;
- частка оборотних виробничих активів у загальній сумі активів;
- коефіцієнт мобільності активів;

б) *Показники ділової активності, до яких належать:*

- коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті);
- коефіцієнт оборотності запасів (обороті);
- період одного обороту запасів (днів);
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті);

в) *Показники рентабельності, до яких належать:*

- рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком;
- період окупності капіталу;

г) *Показники фінансової стійкості, до яких належать:*

- обсяг власних обігових коштів (робочий, функціонуючий капітал);
- маневреність робочого капіталу;
- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- показник фінансового левериджу;
- коефіцієнт фінансової стійкості;

д) *Показники ліквідності, до яких належать:*

- коефіцієнт ліквідності поточної (покриття);
- коефіцієнт ліквідності швидкої;
- коефіцієнт ліквідності абсолютної.

При розрахунках потрібно записувати формулу, за якою визначається той чи інший показник з розшифруванням значень, що входять до неї. Розрахунки вищезазначених показників необхідно супроводжувати відповідними поясненнями та коментарями, в яких потрібно зазначати позитивні та негативні зміни, відповідність показника нормативному значенню тощо.

4. На основі проведених розрахунків необхідно зробити висновки про загальний фінансовий стан підприємства та запропонувати шляхи його поліпшення.

4 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКІВ

Розрахунок показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, здійснюється за наступними формулами.

1. Оцінка майнового стану.

Коефіцієнт зносу основних засобів:

$$K_z(ОЗ) = \frac{\text{знос основних засобів}}{\text{первісна вартість основних засобів}} .$$

Цей показник характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати в попередніх періодах.

Коефіцієнт придатності основних засобів:

$$K_n(ОЗ) = 1 - K_z(ОЗ) .$$

Цей коефіцієнт характеризує частку залишкової вартості основних засобів до первісної їх вартості в певному періоді. Доповнює коефіцієнт зносу основних засобів.

Частка оборотних виробничих активів в загальній сумі активів:

$$\text{Частка ОВФ} = \frac{\text{вартість оборотних виробничих фондів}}{\text{валюта балансу}} .$$

Коефіцієнт мобільності активів:

Коефіцієнт мобільності – розраховується розподілом оборотних активів (АО) на необоротні активи (АН):

$$K_{MA} \frac{AO}{AH} .$$

2. Показники ділової активності.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів показує, скільки разів обернулася їх вартість протягом звітного періоду:

$$KO_{AO} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Вартість оборотних активів}} .$$

Коефіцієнт оборотності запасів:

$$KO_3 = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Вартість запасів}} .$$

Тривалість одного обороту запасів відображає, скільки днів в середньому потрібне для оновлення запасів.

$$O_3 = \frac{\text{Тривалість звітного періоду}}{KO_3} .$$

Зростання цього коефіцієнта указує на відносне перенакопичення запасів, незавершеної продукції і можливе зниження попиту на готову продукцію.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$KO_{ДЗ} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Вартість дебіторської заборгованості}} .$$

3. Показники рентабельності.

Рентабельність капіталу:

$$R_K = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість капіталу}} .$$

Рентабельність власного капіталу:

$$R_{VK} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість власного капіталу}} .$$

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком:

$$R_{РП} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} .$$

Період окупності капіталу – відношення величини капіталу підприємства до величини чистого прибутку:

$$ПО_k = \frac{1}{R_k} .$$

4. Показники фінансової стійкості.

Обсяг власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал)

Власні оборотні кошти (ВОК) – частина поточних активів, що фінансується за рахунок власного капіталу. Розмір власних оборотних коштів визначається за даними балансу за формулою:

$$ВОК = \text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи} .$$

Робочий капітал (РК) – частина перманентного капіталу, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства. Розмір робочого капіталу визначається за даними балансу по формулах:

$$\begin{aligned} РК &= \text{Власний капітал} + \text{Довгостр. позик. капітал} - \text{Необоротні активи} = \\ &= \text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання} . \end{aligned}$$

Робочий капітал необхідний для підтримки стабільної роботи підприємства, оскільки перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями означає, що підприємство може не тільки погасити свої поточні зобов'язання, але і має фінансові ресурси для розширення діяльності і фінансового інвестування.

Негативне значення робочого капіталу означає, що одним з джерел покриття необоротних активів підприємства є короткострокова кредиторська заборгованість.

Оптимальні величини власних оборотних коштів і робочого капіталу визначаються підприємством самостійно і залежать від особливостей його діяльності, розміру підприємства, об'єму реалізації, швидкості оборотності запасів, умов наданих кредитів, кон'юнктури ринку тощо. Істотне перевищення розмірів власних оборотних коштів і робочого капіталу над їх нормативами свідчить про нераціональну політику розміщення ресурсів.

Маневреність робочого капіталу

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу:

$$КМ_{РК} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Робочий капітал}} .$$

Характеризує ту частину робочого капіталу, яка знаходиться у формі абсолютно ліквідних активів. Нормальне значення коефіцієнта варіюється в межах від 0 до 0,5. Але прийнятне для конкретного підприємства значення

визначається щоденною потребою в грошових коштах.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії):

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}.$$

Цей показник характеризує частку власного капіталу підприємства в його фінансових ресурсах і показує ступінь його незалежності від позикових засобів. Значення, що рекомендується $>0,5$.

Показник фінансового левериджу

Фінансовий леверидж характеризує використання підприємством позикових засобів, які впливають на вимірювання коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Фінансовий леверидж є об'єктивним чинником, що виникає з появою позикових засобів в об'ємі капіталу, що використовується підприємством, який дозволяє йому одержати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, що відображає рівень додатково прибутку, що генерується, на власний капітал при різній частці використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджа. Він розраховується за такою формулою:

$$E\PhiЛ = (1 - C_{\text{пп}}) \cdot (KBP_a - BK) \cdot PK/BK,$$

де $E\PhiЛ$ – ефект фінансового левериджа, що полягає в прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

KBP_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

BK – середній розмір відсотків за кредит, сплачуваних підприємством за використання позикового капіталу, %;

PK – середня сума позикового капіталу, що використовується підприємством;

BK – середня сума власного капіталу підприємства.

Наведена формула розрахунку ефекту фінансового левериджу дозволяє виділити в ній три основні складові:

– податковий коректор фінансового левериджу $(1 - C_{\text{пп}})$, який показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

– диференціал фінансового левериджу $(KBP_a - BK)$, який характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотка за кредит.

– коефіцієнт фінансового левериджу (PK/BK) , який характеризує суму позикового капіталу, що використовується підприємством, в розрахунку на одиницю власного капіталу.

Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток встановлюється законодавчо. Разом з тим, в процесі управління фінансовим левериджем диференціальний податковий коректор може бути використаний в наступних випадках:

- якщо з різних видів діяльності підприємства встановлені диференційовані ставки оподаткування прибутку;
- якщо за окремими видами діяльності підприємство використовує податкові пільги по прибутку;
- якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у вільних економічних зонах своєї країни, де діє пільговий режим оподаткування прибутку;
- якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у державах з більш низьким рівнем оподаткування прибутку.

У цих випадках, впливаючи на галузеву або регіональну структуру виробництва (а, відповідно, і на склад прибутку за рівнем її оподаткування), можна, знизивши середню ставку оподаткування прибутку, підвищити вплив податкового коректора фінансового левериджу на його ефект (при інших рівних умовах).

Диференціал фінансового левериджу є головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу. Цей ефект виявляється тільки в тому випадку, якщо рівень валового прибутку, що генерується активами підприємства, перевищує середній розмір відсотка за використовуваний кредит. Чим вище позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим вище за інших рівних умов буде його ефект.

У зв'язку з високою динамічністю цього показника він потребує постійного моніторингу в процесі управління ефектом фінансового левериджу. Цей динамізм обумовлений дією ряду факторів.

Перш за все, в період погіршення кон'юнктури фінансового ринку вартість позикових засобів може різко зрости, перевищивши рівень валового прибутку, що генерується активами підприємства.

Крім того, зниження фінансової стійкості підприємства в процесі підвищення частки використовуваного позикового капіталу призводить до збільшення ризику його банкрутства, що змушує кредиторів збільшувати рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням включення до неї премії за додатковий фінансовий ризик. При певному рівні цього ризику (а, відповідно, і рівні загальної ставки відсотка за кредит) диференціал фінансового левериджу може бути зведений до нуля (при якому використання позикового капіталу не дасть приросту рентабельності власного капіталу) і навіть мати негативну величину (при якій рентабельність власного капіталу знизиться, тому що частина чистого прибутку, що генерується власним капіталом, буде йти на формування використовуваного позикового капіталу за високими ставками відсотка).

Нарешті, в період погіршення кон'юнктури товарного ринку скорочується обсяг реалізації продукції, а, відповідно, і розмір валового прибутку

підприємства від виробничої діяльності. У цих умовах від'ємна величина диференціала фінансового левериджу може формуватися навіть при незмінних ставках відсотка за кредит за рахунок зниження коефіцієнта валової рентабельності активів.

У світлі вищесказаного можна зробити висновок про те, що формування від'ємного значення диференціала фінансового левериджу по кожній з перерахованих вище причин завжди призводить до зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. У цьому випадку використання підприємством позикового капіталу дає негативний ефект.

Коефіцієнт фінансового левериджу є тим важелем (leverage в дослівному перекладі – важіль), який викликає позитивний або негативний ефект, одержуваний за рахунок відповідного його диференціала. При позитивному значенні диференціала будь-який приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде викликати ще більший приріст коефіцієнта рентабельності власного капіталу, а при негативному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде призводити до ще більшого темпу зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, приріст коефіцієнта фінансового левериджу викликає ще більший приріст його ефекту (позитивного чи негативного в залежності від позитивної або негативної величини диференціала фінансового левериджа).

Таким чином, при незмінному диференціалі коефіцієнт фінансового левериджу є головним генератором як зростання суми і рівня прибутку на власний капітал, так і фінансового ризику втрати цього прибутку. Аналогічним чином, при незмінному коефіцієнті фінансового левериджа позитивна чи негативна динаміка його диференціала генерує як зростання суми і рівня прибутку на власний капітал, так і фінансовий ризик її втрати.

Знання механізму впливу фінансового капіталу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти як вартістю, так і структурою капіталу підприємства.

Коефіцієнт фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансової стійкості – частка чистих активів в сукупних активах компанії. Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку активів компанії фінансуються за рахунок власного капіталу. Він рівний відношенню суми джерел власних засобів і довгострокових кредитів і позик до підсумку активу балансу. Як стандарт, що рекомендується, для даного коефіцієнт використовується інтервал значень 0,5–0,7.

$$K_{\text{ФС}} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгостроковий позиковий капітал}}{\text{Валюта балансу}} .$$

5. Показники ліквідності.

Коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності) показує: чи достатньо біля підприємства засобів для погашення поточних зобов'язань за сет реалізації поточних активів.

$$K_{\text{п}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}, 1,5 \leq K_{\text{п}} \leq 2,5 .$$

Істотне перевищення верхньої межі свідчить про нераціональну структуру капіталу або про надмірні запаси оборотних коштів. Зниження нижче 1 означає неплатоспроможність підприємства.

Коефіцієнт термінової ліквідності розкриває співвідношення самої ліквідної частини оборотних активів і поточних зобов'язань.

$$K_{\text{тл}} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}, 0,5 \leq K_{\text{тл}} < 1,5 .$$

Особливістю даного показника є те, що для отримання його достовірного значення необхідно враховувати платоспроможність покупців, терміни погашення боргів і реалізації цінних паперів.

Коефіцієнт абсолютної (наявної) ліквідності усуває ці недоліки і враховує лише реальні грошові можливості підприємства.

$$K_{\text{абс.л}} = \frac{\text{Гроші кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}, 0,25 < K_{\text{абс.л}} < 0,5 .$$

Показниками, що побічно характеризують ліквідність підприємства, є власні оборотні кошти і робочий капітал підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для сам. вивч. / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – Київ : Знання-Прес, 2009. – 299 с.
2. Базецька Г. І. Фінанси підприємства : планування та управління у виробничій сфері : навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 292 с.
3. , Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / В. О. Безугла, Ю. О. Тараруєв, М. В. Кадничанський ; за ред. Т. В. Момот – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.
4. Вожжов А. П. Управління фінансами суб'єктів господарювання : практикум : навч. посіб. / А. П. Вожжов, С. В. Сорокіна, І. В. Колесова. – Київ : Знання, 2014. – 324 с.
5. Дехтяр Н. А. Фінансовий механізм діяльності суб'єктів господарювання : монографія. – Київ : Ліра-К, 2015. – 182 с.
6. Мочаліна З. М. Фінанси : навч. посіб. / З. М. Мочаліна. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 392с.
7. Управління корпоративними фінансами : навч. посібник / В. Я. Олійник, Т. Ф. Григораш, Г. В. Григораш, А. В. Буряк ; за наук. ред. Н. М. Деєвої. – Київ : Центр учбової літератури, 2007 . – 200 с.

Додаткова

1. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / [М. М. Александрова, С. В. Бардаш, О. С. Бородкін та ін.]. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 495 с.
2. Алексєєв І. В. Фінансовий аналіз : техніка розрахунків та моделювання економічних ситуацій / І. В. Алексєєв, А. С. Мороз, Є. М. Романів. – Львів : Бескид Біт, 2005. – 152 с.
3. Гайдис Н. М. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. / Н. М. Гайдис. – Львів : ЛБІ НБУ, 2006. – 414 с.
4. Герасимчук З. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 515с.
5. Давиденко Н. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Н. М. Давиденко. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 332 с.
6. Фінансовий менеджмент : курс лекцій / М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, О. А. Стороженко, І. О. Плужников, К. С. Горячева; Національна академія управління. – Київ : НАУ, 2004. – 506с.
7. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Л. А. Лахтіонова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 368 с.
8. Мальська М. П. Управління діяльністю підприємств корпоративного типу (АТ і ТзОВ) : підручник / М. П. Мальська, Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько ;

Львівський національний університет імені Івана Франка. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 290 с.

9. Плотніков О. В. Фінансовий менеджмент у транснаціональних корпораціях : навч. пос. / О. В. Плотніков. – Київ : Кондор, 2011. – 252 с.

10. Фінансовий менеджмент / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк, Н. Ю. Невмержицька та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2005. – 535с.

11. Птащенко Л. Корпоративные финансы : учеб. пособие / Л. Птащенко. – Київ : ЦУЛ, 2015. – 272 с.

12. Управління фінансами суб'єктів господарювання : практикум : навч. посіб. / А. П. Вожжов, С. В. Сорокіна, І. В. Колесова та ін. ; за ред. А. П. Вожжова. – Київ : Знання, 2014. – 324 с.

13. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / авт. кол. : Т. І. Лепейко, О. М. Миронова, К. В. Кривобок, К. Р. Немашкало. – Харків : ХНЕУ, 2012. – 290 с.

14. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / За ред. І. О. Школьник. – Київ : «Центр учбової літератури», 2014. – 488 с.

15. Фінансовий менеджмент : підручник / В. П. Мартиненко, Н. І. Климаш, К. В. Багацька, І. В. Дем'яненко та ін. ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 344 с.

16. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2013. – 375 с.

17. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Школьник. – Київ : Ліра-К, 2015. – 301 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації та завдання
для виконання контрольної роботи
з навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 051 – Економіка)*

Укладачі **БАЗЕЦЬКА** Ганна Ігорівна,
ЖОВТЯК Ганна Анатоліївна

Відповідальний за випуск *А. Є. Ачкасов*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *О. Г. Ткаченко*

План 2019, поз. 384 М

Підп. до друку 14.02.2020. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,3.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.